

אוצר פנינים

גליון
נ"ח

פר' תצוה
פורים קטן
תשפ"ד

מאוצר המנוצר - נגזי רשימותיו וכתבי ידיו
של הגה"ח רבי ישכר דוב ענגלענדער זצ"ל
בעל מחבר ספרי בשערי ישכר

אוצר הפלפולים

לחם פנים לפני תמיד - וטוב לב משתה תמיד

היאך מקיימין חיובא דתמיד

כתב הרמ"א (סי' תרצו): יש אומרים שחיוב להרבות במשתה ושמחה ביי"ד שבאדר ראשון, ואין נוהגין כן, מכל מקום ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים, וטוב לב משתה תמיד (משלי טו טו).

ובשערי תשובה (סק"ב) פירש ד'טוב לב' קאי על העוסק בתורה, וכדאמרין בגמרא בשבת (סג:) שהפסוק בקהלת (יא ט) 'ויטיבך לבך בימי בחורותיך' קאי על דברי תורה, עיי"ש.

ויש לבאר הענין על פי דברי הגמרא בחגיגה (כז:) שהיו מזהירין לכהנים עמי הארץ שלא יגעו בשולחן שבהיכל ולא יטמאוהו, כיון שאי אפשר לטהרו בטבילה, לפי שהלחם הפנים צריך להיות תמיד על השולחן. והנה איתא במנחות (צט:) שבשעת סידור לחם הפנים בשבת היו בבת אחת מכניסים את הלחמים החדשים, ומוציאים הלחמים הישנים, כדי שלא יהא השולחן בלי לחם אפילו רגע, לפי שנאמר 'לפני תמיד'. אך ר' יוסי חולק וסבירא ליה שאפילו אם מסלקים את הלחם הישן שחרית ומסדרים את החדש ערבית אין בכך כלום, ומה אני מקיים מה שנאמר 'לפני תמיד', שלא ילין השולחן לילה בלא לחם.

ואליבא דר' יוסי יקשה לכאורה, הלא אפשר להטביל את השולחן כשנטמא, שהרי סבירא ליה שיכולים לסלק את הלחמים הישנים בבוקר ולסדר החדשים סמוך לערב, וא"כ אפשר לטבול את השולחן בינתיים, ומתקיים שפיר 'לפני תמיד'. ומה שאין מטבילין כלים בשבת (ביצה יז), זהו רק מדרבנן משום מתקן כלי, ואין שבות במקדש.

וראיתי לתרץ על פי המשך דברי הגמרא במנחות שם: אמר ר' אמי מדבריו של ר' יוסי נלמד שאפילו לא שנה

המשך בעמוד ג' <<<<

אוצר פנינים

והנה העצה היעוצה להגיע לאחדות אמיתית הוא רק ע"י ביטול הגאווה שכל אחד נכבד ומבטל את עצמו כלפי חברו. והוא נרמז כאן בפסוק, 'ואתה תצוה את בני ישראל', היינו תאחד ותחבר אותם כנ"ל, והולך ומבאר דיכול לעשות כן ע"י ויקחו אליך שמן זית זך וגו', ופירש רש"י, 'זך', בלי שמרים. היינו בלי גאות שדומה לשמרים שעוברים את השמן הטוב, וכמו כן הגאות עוכרת את זכות השכל, והדרך להגיע לזה הוא על ידי 'כתיבת', היינו שיכניעו ויבטלו את עצמם כל אחד לחבירו ואז יהיו בני ישראל בכחית 'למאור', שיאירו כולם יחד. והוסיף הפסוק לומר, 'להעלות נר', שע"י זה יתעלו נשמות ישראל שנקראות 'נר', וכמ"ש (משלי כ כז) 'נר ה' נשמת אדם' וע"י האחדות הם כנשמה אחת, וזה גורם נחת רוח להשי"ת שנקרא 'תמיד', כדאיתא בברית אברם (ויקרא ו טו).

ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו
אתו מתוך בני ישראל לכהנו לי אהרן נדב
ואביהוא אלעזר ואיתמר בני אהרן (כח א).

רמז ששלימות של העבודה במסירות נפש הוא רק אם זה נעשה בשמחה

איתא בתפארת שלמה, דמעלת משה רבינו שזכה להיות מנהיג הדור, משום שכל ימיו נתן לבו ונפשו עליהם להצטרף בצרת ישראל עד שמסר נפשו עליהם וכו', וזה שאומרים, 'ישמח משה במתנת חלקו, פירוש, זה שמחתו שנתן נפשו שהוא חלק אלוך הוא הנשמה שבו, מסר עליהם וכו'. ולזה נקרא עבד נאמן, וז"ש דוד המלך ע"ה (תהלים פו ד) 'שמח נפש עבדך כי אליך ה' נפשי אשא', היינו שזה היה שמחתו שהיה מוכן למסייג עבור כללות ישראל. וכן ראוי להיות כל מנהיג הדור וכו' יכול להמשיך עליהם רחמים וחסדים, וז"ש הכתוב, 'הקרב אליך', היינו שהשי"ת אמר למשה שילמד את אהרן אחיו שיהיה מוכן להקריב את עצמו במסירות נפש עבור כלל ישראל, וזה שכתוב 'הקרב אליך' בבחינה שלך שהוא במסירות נפש, עכ"ל.

המשך בעמוד ג' <<<<

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתיב למאור להעלת נר תמיד נר תמיד (כז ב).

שמו של משה לא הוזכרה בפרשת זו, לרמז שהסתיר מעלתו וקדושתו להגדיל כבודו של אהרן ובניו

המפרשים האריכו לבאר הטעם שלא נזכר שמו של משה רבינו בפרשה.

ויש לומר בזה, דבפרשה נתבאר בארוכה הציווי לקדש ולהכין את הכהנים לעבודת הקרבנות וכדכתיב (להלן כט א), 'לקדש אותם לכהן לי', ע"י עשיית בגדי הכהנים והלבשתם בהם. והנה כתיב (ויקרא כא ט) 'והכהן הגדול מאחיו, ואיתא ע"ז בגמ' (יומא יח.), גדלהו משל אחיו, ומשה היה אחיו של אהרן, נמצא שעליו נאמר גדלהו משל 'אחיו'. אך דא עקא דכאשר אהרן ובניו עומדים ליד משה רבינו איש האלקים הרי הם בבחינת שרגא בטיהרא מאי מהני, ואי אפשר לקיים בהם 'גדלהו', ולכך היה נצרך שמשה רבינו יקטין וימעט את עצמו ויסתיר ויעלים את קדושתו הרמה, וע"י זה יהיה מקום ואפשרות לגלות גם את קדושת הכהנים. ויבואר היטב ע"פ מה דאיתא **בנועם אלימלך** (שמות ד"ה או יאמר ע"פ דאיתא), דעיקר השם הנקרא לאדם כגון ראובן או שמעון זה השם הוא לנשמה ולא לגוף, עיי"ש. ולפי זה יובן ששמו של משה היינו נשמתו לא הוזכרה בפרשת תצוה, לרמז, שצמצם והסתיר מעלתו וקדושתו נשמתו בפרשה זו ולא גילה אותה, ועל ידי זה נתקיים 'גדלהו משל אחיו' ונתכהנו אהרן ובניו.

רמז בפסוק הדרך להגיע לאחדות אמיתית ע"י ביטול הגאווה

איתא באוהב ישראל, ד'תצוה' הוא מלשון צוותא וחיבור, עיי"ש בדבריו.

ויש להוסיף ביאור, 'ואתה', היינו הצדיק שבכל דור, 'תצוה', תחבר ותאחד את בני ישראל, שיחיו באהבה ובשלום.

אוצר הזמנים

בביאור האם מוקפין עושיין פורים קטן בט"ו אדר ראשון

{ א }

הטעם שבני הכרכים אין נוהגים פורים קטן בט"ו אדר ראשון

בשו"ע (סי' תרצז) כתב הרמ"א דיש אומרים שחייבים להרבות במשתה ושמחה ב"ד שבאדר ראשון. ועיין בב"י (שם, והובא במשנה ברורה סק"ד) שאף לדיעה זו אין חיוב משתה ושמחה כי אם ביום י"ד, ולא ביום ט"ו, אפילו לבני הכרכים המוקפין חומה.

ולכאורה הוא תמוה מאוד, אמאי באמת לא יעשו בני הכרכים המוקפים משתה ושמחה ביום ט"ו אדר ראשון, שזהו תמיד יום הפורים שלהם.

ושמעתי לתרץ על פי מה שכתב החתם סופר (הגהות למגילה א) דבפורים קטן יש חיוב מדאורייתא לעשות זכר לנס ולתת שבח והודיה, כמבואר בגמרא מגילה (ד) שהוא נלמד מקל וחומר, ומה מעבודות לחירות אמרינן שירה, ממיתה לחיים כל שכן שצריכים לומר שירה, ורק החיובים שקבעו חז"ל דהיינו מקרא מגילה ושאר החיובים נדחים לאדר שני כדי לסמוך גאולה לגאולה, אבל עצם החיוב להודות על הנס הוא חיוב דאורייתא הנהוג כבר באדר הראשון, עיי"ש.

ועל פי דבריו מבואר שלכן באדר ראשון גם בני הכרכים המוקפים חומה נוהגין שמחה רק ביום י"ד, כיון שרק כלפי החיובים דרבנן חלוקים המוקפים מן הפורים, אבל בחיוב התורה להודות על הנס שווים הם, וכן באדר ראשון שרק ענין ההודיה נוהג בו, אינם חלוקים בני הכרכים מבני הפורים, עכ"ד.

אלא שעדיין טעון ביאור, מאי שנא חיוב ההודיה באדר ראשון שבו שווים בני הכרכים ובני הפורים, ומקיימים ביחד חיוב זה ביום אחד, מחיוב ההודיה הנהוג בכל שנה ביום הפורים, שבו חלוקים בני הכרכים מבני הפורים, ובני המוקפים מקיימים בפני עצמן את החיוב דאורייתא ליתן שבח והודיה, על ידי המשתה והשמחה ביום אחד.

ונראה לומר בזה, דהנה החיוב ליתן שבח והודיה לשמו יתברך על הנס, נלמד מקרא ד'אם על תודה יקריבנו' (ויקרא ז יב), ופירש רש"י שם שהתודה באה על הודאה על נס שנעשה לו, כגון יורדי הים והולכי מדבריות וכו', והוא חיוב דאורייתא, אבל זה שיש להצטער על צרה שאירע לכלל ישראל הוא רק מדברי נביאים, שהם תקנו להתענות ד' צומות על הצרות שאירעו בהן, וגם תענית אסתר תיקנו זכר לתענית שהתענו אז בשעת המלחמה, ולכן אין מתענים תענית זה באדר ראשון, כיון שכל החיובים שמדרבנן עושים רק באדר שני.

והנה כבר כתבנו במקום אחר, שיום י"ד באדר היה באמת בזמנו יום תענית לבני המוקפין, שהרי הם המשיכו בעשיית המלחמה גם ביום ארבעה

הפרזים ביום י"ד, כדי שיהיו כולם באחדות שלימה בשמחת היום, וממילא שוב אינם צריכים עוד להרבות משתה ושמחה ביום ט"ו, מאחר שכבר יצאו ידי חובתם במשתה ושמחה של יום י"ד.

ונמצא אם כן שבשנה מעוברת יש אחדות מיוחדת בין הפרזים והמוקפין, שמתאחדין כולם לשמוח בפועל ביום אחד, והרי ידוע שאחדות מביא להכנעה והמחלוקת היא משורש הגאווה כידוע, ואפשר לומר שלכן נקרא היום הזה "פורים קטן", כיון שמביא לקטנות ולהכנעה הבאה מן האחדות, [וראה עוד להלן מה שהארכנו בזה].

{ ג }

ריבוי השמחה בט"ו אדר ראשון על האחדות שהיתה ביום י"ד

והנה על דברי הרמ"א כתב האליה רבה (סק"ב) וז"ל: להרבות בהם וכו' – משמע אף בט"ו, וכן משמע במנהגים. אבל לשון רמ"א ומכל מקום חייב להרבות ב"ד וכו', משמע אבל לא בט"ו, ואפשר שנכלל במה שסיים 'וטוב לב משתה תמיד', עכ"ל. וכוונת דבריו, שסיום דברי הרמ"א 'וטוב לב משתה תמיד' קאי על יום ט"ו, והיינו שירבה במשתה ושמחה גם בט"ו.

ולפי המתבאר אפשר לומר שעל ידי האחדות שאחד מוותר מחלקו לחבירו – שזהו 'טוב לב', זוכה למשתה תמיד, דהיינו שכאשר כל אחד מזמין את רעהו לשמחתו ולמשתה שעושה, וכל אחד מכיר טובה לחבירו, ממילא הוא משתה של אחדות הלבבות. ולכן עצם הדבר שכולם מתאחדים ביחד לשמוח ביום י"ד, הוא סיבה להרבות עוד במשתה ושמחה, ולכן יש להרבות באמת במשתה ושמחה גם ביום המחרת שהוא יום חמשה עשר, וכמו שכתב האליה רבה שעל זה רומז הרמ"א במה שהביא את הפסוק וטוב לב משתה תמיד. וכל זה בא מכח האחדות וההכנעה שמקיימים ב"ד, שזו סיבה בפני עצמה להרבות עבורה בשמחה גם ביום חמשה עשר, ואתי שפיר בס"ד.

{ ד }

שני ניסי הפורים – הצלת הגופים והצלת הנפשות

עוד נראה ליישב קצת, על פי דברי החת"ס הנ"ל שחיוב השמחה וההודיה בפורים קטן הוא מדאורייתא. דהנה חזינן שחכמים תקנו פורים ביום שנחו מאויביהם, ולא ביום המלחמה שנצחו בו את אויביהם, ודבר זה טעמא בעי, דבשלמא בחנוכה שעושיין זכר לנס המנורה, מובן שלכן תקנו להתחיל את ימי החנוכה ביום שנחו מן המלחמה, כיון שאז נעשה הנס של המנורה, אבל בפורים הרי עיקר הנס היה ביום שנצחו את אויביהם, וביום זה ניצלו ממות לחיים, ואם כן לכאורה היו צריכים לקבוע את יום הפורים בו ביום, וכמו בפסח שעיקר הנס היה ביום שיצאו ממצרים, ואותו היום עצמו נקבע ליום טוב.

ונראה מזה שרצו חכמים להורות לנו, שאין שום תועלת ותכלית בזה המשך בעמוד ד' <<<<

{ ב }

האחדות באדר ראשון שמביאה לשמחה עליונה

עוד נראה לתרץ קושיא זו מדוע אין בני הכרכים נוהגים פורים קטן ביום ט"ו אדר ראשון, דהנה ידוע שאי אפשר להיות בשמחה רק על ידי אחדות, שאז מאוחדים כולם יחד בשורש כללות ישראל, ועל ידי זה באים לשמחה שלמה ואמיתית, והוא על דרך הכתוב (דברי הימים א' כו, טז) 'עוז וחדוה במקומו', כי החדוה שורה במקום האחדות והשלום, ואילו בעלמא דפרודא שורה רק עצבות ומרירות, ואין בו צד שמחה כלל. ולכן שולחים בפורים משלוח מנות איש לרעהו ונותנים מתנות לאבינונים, כיון שעל ידי זה באים כולם לידי אחדות, ואז זוכים לשמחה העליונה.

ועל פי זה נהגו באמת רבים, וכפי השמועה נהג כן גם כ"ק מרן ז"ל, לשלוח תיכף לאחר התפילה משלוח מנות ורק אחר כך עושיין הסעודה, כיון שעל ידי משלוח המנות מתרבה האחוה והאחדות וכך באים לידי שמחה. ואם כן יש להעיר לכאורה, מדוע עושיין בני המוקפין בכל השנים פורים ביום ט"ו, והלא היה מן הראוי שיעשו גם הם פורים ביום י"ד, ותהא אחדות שלימה בין כל בני ישראל, אך בני המוקפים יחד עם בני הפורים ביום אחד. אך נראה, שכיון דבימי מרדכי היה יום י"ד אצל בני הכרכים זמן מלחמה, ואם כן היה מן הדין שבני המוקפין יהיו צריכים להתענות בו, וכשם שמתענים ביום י"ג לזכר התענית שהתענו אז בעת המלחמה, אלא שהואיל ויום י"ד הוא פורים אצל בני הפורים והוא זמן שמחה, לכן אין בני המוקפין מתענים בו, נמצא שבוה שאין בני המוקפין מתענים ביום ארבעה עשר, על ידי זה הם משתתפים בשמחתם של בני הפורים, ובוה מתקיימת האחדות השלמה והאמיתית של כל בני ישראל.

ולפי זה באדר ראשון שאין אנו מתענים בו לזכר התענית שהתענו אז בשעת המלחמה, א"כ שוב צריכים גם בני המוקפין לשמוח יחד עם בני

אוצר הפלפולים

אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית קיים מצות לא ימוש ספר התורה הזה מפני (יהושע א ח), אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי אפילו לא קרא אדם אלא קריאת שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש, ודבר זה אסור לאומרו בפני עמי הארץ. ועל פי זה מיושב שפיר שהוצרכו לומר לעמי הארץ שלא יגעו בשולחן, שאם יטמאו את השולחן ויהא צריך טבילה, אם כן יתוודע להם כי אין הפירוש של 'לפני תמיד' בכל רגע ורגע, אלא מקיימים את הציווי של 'לפני תמיד' גם אם יש לחם על השולחן בשחרית ובערבית, וממילא ילמדו מזה גם את פירוש הכתוב והגית בו יומם ולילה שאין פירושו בכל רגע ורגע, אלא יוצאים ידי חובת לימוד התורה בלימוד פרק אחד, או בקריאת שמע שחרית וערבית, לכן אומרים להם לעמי הארץ שלא יגעו בשולחן, וכך לא יודע להם שאפשר לקיים את ה'לפני תמיד' בשחרית וערבית בלבד, ודפח"ח.

ועל פי זה יש לומר שגם את הפסוק הזה 'טוב לב משתה תמיד' כמשמעו אי אפשר לומר לעם הארץ, כי הוא אינו יודע שאפשר לצאת חובת 'תמיד' על ידי משתה מעט, ויחשוב שגם בזה צריכים לעסוק במשתה כל היום ממש. אבל 'טוב לב' דהיינו למי שעוסק בתורה, אומרים לו 'משתה תמיד', והיינו שעל ידי משתה בכל יום, מתוך עסקו בתורה ובמשתה של סעודת מצוה, יושפע עליו שמחה להיות בטוב לב תמיד.

מצות תלמוד תורה בקריאת שמע לע"ה ולתלמידי חכמים

ומענין לענין באותו ענין, הנה בפשוטו דין זה שיוצאים מצות תלמוד תורה בקריאת שמע שחרית וערבית נוגע רק לעם הארץ. אמנם יש להוסיף שלפעמים הוא שייך גם לתלמידי חכמים, והוא על פי הידוע מהרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זי"ע לפרש דברי הגמרא (ברכות יט.) אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה – דהיינו שאינו עוסק בתורה, אל תהרהר אחריו כי בוודאי עשה תשובה, כלומר דודאי בזמן ההוא שלא למד היה עוסק בעשיית תשובה, ולכן לא עסק בתורה, עכדה"ק. ונמצא לפי זה שתלמיד חכם שאינו עוסק בתורה מחמת שעושה תשובה, צריך הוא לצאת ידי מצות תלמוד תורה בקריאת שמע שחרית וערבית, וממילא האי דינא נוגע לפעמים גם לתלמידי חכמים.

ויש לדקדק למה אמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יוחאי 'קריאת שמע שחרית וערבית', ולא אמר פרק או פסוק אחד. ונראה לומר כי קריאת שמע של שחרית מועיל לו לאדם על כל היום שיעשה תשובה ולא יחטא, וכמו כן קריאת שמע של ערבית מועילה על כל הלילה, וכמאמרם ז"ל בגמ' סוטה (מב.): "אפילו אין לכם אלא זכות של קריאת שמע שחרית וערבית לבד כדאי אתם להנצל", והיינו שקריאת שמע שהיא קבלת עול מלכות שמים כראוי, מחזירה את האדם לתשובה כל היום וכל הלילה, ולכן נקטו חז"ל 'קריאת שמע שחרית וערבית' כי בזה ינצל האדם מכל חטא.

ביאור המסורה ד' פעמים 'הקרב', שבכולם צריכים לצרף את השמחה לעבודה של מסירות נפש

ועל פי זה יש לפרש את המסורה (עיי' בבעל הסורים כאן), ד' פעמים 'הקרב', כאן, וכן 'זאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן', בפרשת ויקרא. את אחיך מטה לוי שבט אביך הקרב אתך וילוו עליך וישרתוך', בפרשת קרח. 'הקרב את מטה לוי', בפרשת במדבר. ויש לבאר, דכל הד' מרמזים להנ"ל, שצריכים לצרף את השמחה לעבודה של מסירות נפש, וזהו, 'זאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן', דמנחה מרמז למסירות נפש כמבואר ברש"י (ויקרא ב א) שעני דרכו במנחה ומעלה עליו כאילו הקריב נפשו, ועי"כ צריכים לקרב אותה אל מידת אהרן שהיא השמחה כמבואר. ועוד, 'הקרב את מטה לוי', גם מרמז להנ"ל, שמשם היתה עבודתו במסירות נפש ולכן היה צריך לצרף אליה את עבודת שבט לוי שהיו ממונים על השיר והשמחה, והפסוק בפרשת קרח, 'את אחיך מטה לוי שבט אביך הקרב אתך', נאמר לאהרן, ורומז להיפך, שאהרן שרומז למידת השמחה, צריך להתקרב לעבודת המסירות נפש של משה רבינו אחיו שהוא מטה לוי, וכעין מה שפירש התפארת שלמה הפסוק הנאמר כאן, 'ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך', שמשם אמר לאהרן שיקח לו את העבודה של מסירות נפש וכנ"ל.

ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ מצנפת ואבנט ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך ולבניו לכהנו לי (כתת).

רמז על הגאולה בבחינה של 'אחישה',
ואח"כ מפרט אופן עשיית כל בגד המרמז
לבחינת 'בעתה'

איתא בכלי יקר, כאן הזכיר החושן קודם לאפוד ואח"כ בפרטן הקדים האפוד ואח"כ החושן, וכן בשעת עשייתן בפרשת פקודי הקדים ג"כ אפוד לחושן, עיי"ש. ועוד קשה, אמאי לקמן כשמפרט אופן עשיית כל בגד נאמר, 'ועשית', וכאן נאמר, 'אשר יעשו', לשון רבים.

ואפשר לבאר בדרך רמז, דאיתא בזהר חדש (מדרש הנעלם נח כג.), שאפילו אם רק כנישתא חדא יעשו תשובה כהוגן אז בזכותם יתקבצו כל הגלויות ותהיה גאולה שלימה. והכוונה ע"ד המבואר בישמח משה (האוינו ד"ה ובכל נפש), דתשובה של רבים חשובה כתשובה מאהבה, וממילא העבירות נהפכות לזכיות, כידוע.

ומבואר בגמ' (ערכין טו.), דבגדי כהונה מכפרים על עבירות חמורות [עיי"ש בארוכה כל בגד על איזה עבירה הוא מכפר]. ועוד אמרו חז"ל (סנהדרין לו. ב"מ"א י א), דבגדים הוא מלשון בגידה, ומרמז על עוונות, דהעובר עבירה בוגד בהשיות. ועל פי זה יתפרש הפסוק 'ואלה הבגדים אשר יעשו', כלומר, אלו הבגדים דהיינו העבירות אשר יתקנו [עיי' ברש"י ריש פרשת כי תצא שעשייה היא מלשון תיקון], והתיקון הוא ע"י המשך בעמוד ד' <<<<

ואפשר להוסיף, ע"פ דברי קדשו, דהנה ידוע שעיקר השלימות של העבודה במסירות נפש הוא רק אם זה נעשה בשמחה, וזה כוונת דוד המלך ע"ה, 'שמח נפש עבדך', היינו שהתפלל להשיות שיזכה אותו למידת השמחה, והולך ומבאר מדוע מבקש כן, 'כי אליך ה' נפשי אשא', כלומר, שעובדו במסירות נפש, ויוכל להיות שלא יהיה בשמחה כי יתעצב שע"י המסירות נפש יחסר לו איזה מצוה ותורה ועבודה, ועל כן ביקש, שיהיה הכל מתוך שמחה דווקא. ולפי זה אפשר לפרש כאן, 'ואתה הקרב אליך את אהרן', כלומר, הקב"ה אמר למשה שעבודתו היא במסירות נפש על כלל ישראל כמבואר בתפארת שלמה הנ"ל, שיקרב אליו 'את אהרן אחיך', היינו את מידת השמחה שנרמזת באהרן וכמו שנאמר עליו 'וראך ושמח בלבו', ואכן משה כך עשה, וזהו מה שאומרים, 'ישמח משה במתנת חלקו', דהיינו ששמח בזה שמסר נפשו עבור כלל ישראל כמו שפירש בתפארת שלמה הנ"ל.

ע"י ששמחים בשמירת השבת וקיום המצוות יש לזה קיום ונעשה נחלה לדורות

ויש להוסיף, דאיתא בדעת זקנים, 'לכהנו לי', כל מקום שנאמר 'לי' הוי לעולמים, 'כי לי כל בכור בבני ישראל וכו', ע"כ. וידוע שכל מצוה שאדם עושה בשמחה יש לה קיום לדורות כדכתיב (תהלים קיט קיא) 'נחלתי עדותיך לעולם', אימתי יהיו מצוותיך לנחלה לדורות, 'כי ששון לבי המה', כאשר מקיימים אותם בשמחה, ושמעתי הסבר נאה, שהיו כמה אנשים שדרו בארה"ב לפני המלחמה והיתה להם מסירות נפש ממש על שמירת שבת שבכל שבוע היו צריכים לחפש פרנסה אחרת עקב זה ששמרו שבת, ומ"מ בניהם לא נשארו שומרי שבת רח"ל. ומאידך היו אנשים שזכו שבניהם נשארו בתמימותם. והביאור לזה ע"פ טבע הוא, שאלו האנשים אשר באו לביתם בערב שבת וסיפרו כמה קשה הוא לשמור שבת שצריך כל הזמן להחליף פרנסה אף שהיה להם מסי"נ, מ"מ הבנים שמעו רק כמה קשה הוא להיות יהודי ע"כ לא החזיקו מעמד, אבל אלו שבאו לשבת לביתם בשמחה רבה ושמחו בחלקם, על אף שאבדו את מקור פרנסתם, ראו בניהם את השמחה הגדולה שיש להם במה שהם יהודים, ועל כן גם הם נשארו נאמנים לה' ולתורתו, והוא אמת ונכון.

ולפי הנ"ל יומתק, שהקב"ה רמז למשה, שיוסיף למסירות נפשו את מידת השמחה ואז ע"י זה יהיה 'לכהנו לי', כלומר, שיהיה לזה קיום לעולם, וזהו מה שממשיכים מיד לאחר 'ישמח משה במתנת חלקו', שמרמז על ענין מסירות נפש מתוך שמחה כנ"ל, ולא הנחלתו מלכנו לעובדי פסילים וכו' כי לישראל עמך נתת באהבה, לרמוז, שע"י זה ששמחים בשמירת השבת יש לזה קיום ונעשה נחלה לדורות וכנ"ל.

שניצלו ממות לחיים, אם אין מתנהגים בדרך התורה והמצווה, ולכן קבעו באמת את יום הפורים רק ביום שלאחריו, והיינו ביום שנחו בו מאויביהם, ואין מנוחה אלא תורה, כדכתיב (בראשית מט טו) 'זירא מנוחה כי טוב ויט שכמו לסבול', שרומז על לימוד התורה כידוע, וזו היתה באמת המנוחה שבאה ליהודים אחר הצלתם ממחשבת המן הרשע, כי רק אחר שניצחו את אויביהם ונהפכה מחשבת המן לטובה, יכלו אז ללמוד בהשקט ומנוחה ללא פחד מצר ואויב, שהרי מסתמא עד לאחר המלחמה לא יכלו ללמוד כראוי מחמת פחד המלחמה, וזהו עיקר הנס של פורים, ולכן הוקבע יום הפורים לאותו יום שבו נחו מאויביהם ולא ליום הניצחון.

והנה בחג הפסח מצינו שבתורה נקרא שמו 'חג המצות', ואילו אנו קוראים את היו"ט בשם 'פסח'. ובספח"ק (ראה קדושת לוי, בא ד"ה ואמרתם זבח פסח) מבואר הטעם בזה, שהקב"ה מחשיב את החלק שעשו בני ישראל שיצאו בלי שום לחם ומזון רק בעוגות מצות, ולכן בתורה נקרא החג בשם 'חג המצות', להורות את מעלת בני ישראל, ואילו אנו קוראים את היו"ט בשם 'חג הפסח' כדי להחשיב את מעשי השי"ת ונפלאותיו, שפסח על בתי בני ישראל והצילם.

ועל דרך זה יש לומר גם לענין פורים, שהרי שני ניסים אירעו בו, הצלת הגופים ממות לחיים, וכן הצלת הנפשות שזכו אחר כך ללמוד במנוחה והשקט כמו שנתבאר, ולכן התורה מחשיבה לעיקר את הצלת בני ישראל בגופם, ולכן באמת יש חיוב מן התורה להורות על שניצלו ממות לחיים, דהיינו הצלת הגופים, אבל חז"ל החשיבו את עיקר הנס במה שזכו אחר כך ללמוד את התורה הקדושה במנוחה, והוא הצלת הנפשות, ועל זה תקנו את עיקר היום טוב.

ולפי זה מיושב שפיר מדוע גם בני המוקפים עושים פורים קטן ביום י"ד ולא ביום ט"ו, שכן הואיל ומן התורה עיקר החיוב להורות על נס הפורים הוא על מה שניצלנו ממות לחיים, ופורים קטן הרי חיובו הוא מדאורייתא כמבואר בדברי החת"ס, וא"כ אפשר לעשות זכר לנס ביום י"ד גם בכרכים המוקפין, אף שהיה אצלם יום מלחמה, כיון שעיקרו הוא להורות על הצלת הגופים. ורק בפורים גדול שהמצוות הנוהגות בו הם מדרבנן, שהם החשיבו את עיקר הנס על הצלת הנפשות שזכו ללמוד תורה במנוחה, ולפיכך רצו חכמים שעיקר היו"ט יהא באמת ביום המנוחה, ולכן בני הכרכים עושים אותו ביום חמשה עשר שהוא יום המנוחה שלהם.

וראה עוד בפרדס יוסף בענין זה, ועוד יש לדקדק, מדוע כתיב 'הששה' בה' הידיעה, וצריך ביאור.

ואפשר לומר, דבאוה"ח הק' שם כתב ד'הנותרים' היינו הפחותים, וכבר הובא לעיל (יח א) בשם החידושי הרי"ם זי"ע, ד'יתרו' הוא מלשון מיותר, שהיה נחשב כמיותר בעיני עצמו, אכן איתא **בביושר דברי אמת** (אות א), שיש מי שמתגאה בזה שהוא עניו, ונמצא שע"י הענוה מוסיף גאווה על גאוותו, עיי"ש באריכות. ולפי זה אפשר לפרש, דהכתוב מרמז על המתגאה בזה גופא שהוא עניו, ולכן כתב, 'הששה הנותרים', בה' הידיעה, כלומר, שמתגאים בזה שהם 'נותרים', היינו שיש להם ענוה, ועל כן הם על האבן השניה, אך אין זה ענוה אמיתית, אלא צריך להיות 'כתולדותם', ור"ל, שכשם שאין לאח להתגאות על אחיו שנולד לפניו, או להיות ענו בכך שנולד אחריו, כמו כן אין לאדם להתגאות בשום דבר, ולכן אין לו להתגאות כשהוא על האבן הראשונה, וכן לא להשפיל עצמו ולהתגאות בענוה זו כשהוא על האבן השנייה.

ושמת את שתי האבנים על כתפת האפוד אבני זכרון לבני ישראל ונשא אהרן את שמותם לפני ה' על שתי כתפיו לזכרון (כח.ב).

ההבדל שבחושן כתיב 'לזכרון לפני ה' תמיד', ואילו כאן באבני זכרון לא כתיב 'תמיד'

בהעמק דבר (להלן פסוק כט) דקדק, דהנה בחושן כתיב (שס), 'לזכרון לפני ה' תמיד', ואילו הכא לא כתיב 'תמיד', עיי"ש מה שביאר. ויש להקשות עוד, דהכא כתיב 'אבני זכרון', מה שאין כן בחושן.

ואפשר לומר, דאיתא **בתניא** (פ"ב) וז"ל, והנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן באלקים חיים, בשגם שכולן מתאימות ואב אחד לכולנה, ולכן נקראו כל ישראל 'אחים' ממש מצד שורש נפשם בה' אחד רק שהגופים מחולקים, ע"כ.

ולפי האמור יש לומר, שאבני השוהם הנמצאות באפוד למעלה על כתפות הכהן גדול הן מרמזות לשורש העליון, בו נשמות ישראל מאוחדות כולם יחד, אך החושן הנמצא למטה כנגד לבו של הכהן גדול מרמז לעולם הזה אשר בו לכל שבט ושבט דרך שונה ונפרדת בעבודת השי"ת^א. ובוה יבואר, דאבני שוהם נקראים דייקא 'אבני זכרון', לרמז, שכשם שחוקקים ששה משמותם על האבן האחת וגו', ולא כל אחד על אבן בפני עצמו, כך הוא גם זכרונם למעלה, וכנ"ל דבשורשן הם אחים ממש, וכיון דבוה אין שינוי וכל הזמנים שוים לטובה, לכן אין צורך לכתוב בהם 'תמיד', דממילא כך הוא. מה שאין כן בחושן היה לכל שבט אבן לעצמו, משום שהוא כנגד בני ישראל בעולם הזה אשר הם נפרדים כל אחד לדרכו ועבודתו, ולכן לא נקראו האבנים אבני זכרון, אלא, 'ונשא אהרן וגו' לזכרון לפני ה' תמיד', לעורר רחמים עליהם בכל זמן, וכלשון הספורנו, שיזכור ה' זכותם ויפקוד את בניהם לשלום בזכותם, ולכן כתיב בהם 'תמיד'.

א. כעין זה איתא בחת"ס (תקפ"ט) וז"ל, 'ושמת וגו' על כתפות האפוד אבני זכרון וגו' לפני ה' וגו', היו על כתפות האפוד שמותם מעורבבים רמז על שבטים הראשונים אשר הם לזכרון לפני ה', שהקב"ה יזכור זכותם ופירש רש"י (בראשית מט כח) 'איש אשר כברכתו בך אותם, שכלל כל אחד ואחד כברכתו של חבירו, ע"כ לא היה לכל אחד אבנו בפני עצמו, ובאורים ותומים היה לכל אחד אבנו המיוחד הם השבטים של עכשיו, לכל אחד צינורו ואבנו המיוחד לו ושער בשמים נגדו, ולמטה חלק ארצו בארץ ישראל, והם לזכרון שהקב"ה יזכור להיטיב להם שפעם ומשפטם בזכות הזקנים שבכתפות האפוד, עכ"ל.

שיעשו רבים דייקא, היינו תשובה ברבים, ואז יזכו ל'אחישנה' כנ"ל מהזה"ק, ונרמז בפסוק ענין 'אחישנה' במה שמקדים חושן לכולם, דחושן מרמז למשיח כדאיתא בחיד"א (חומת אנך כח טו), 'חשן' גימטריא משיח.

וגם נרמז זה במה שהזכיר כאן מתחילה את כל הבגדים אשר יעשו מבלי להאריך ולבאר אופן עשיית כל בגד ובגד (בשונה מפרשת תרומה בציווי על עשיית כלי המשכן, שהזכיר כלי ומיד פירט אופן עשייתו, ועל דרך זה כל הכלים), ומרמז על הגאולה בבחינה של 'אחישנה', אך אח"כ מפרט אופן עשיית כל בגד בארוכה, והוא מרמז לבחינת 'בעתה', ולכן כתיב, 'ועשית', בלשון יחיד, שרק יחידים יעשו תשובה ויתקנו את מעשיהם, ולכן יזכו רק ל'בעתה'.

ועשו את האפוד זהב תכלת וארגמן וגו' (כח.ו).

האפוד בא לכפר על ע"ז לכן כתיב 'ועשו' בלשון רבים, לרמז על אנשי כנסת הגדולה שתיקנו עון זה

הקשה הכלי יקר, מאי טעמא בעשיית האפוד נאמר 'ועשו' לשון רבים, ובשאר הבגדים נאמר 'ועשית', עיי"ש שתמה על כל המפרשים שבארון נתעוררו על מה שנאמר שם 'ועשו ארון' ולא 'ועשית', וכאן אין פוצה פה.

ויש לומר, דהנה האפוד בא לכפר על ע"ז (כדאיתא בגמ' ערכין טז), ואיתא בגמ' (סנהדרין סד), שאנשי כנסת הגדולה ביטלו את יצרא דע"ז. ולפי זה יבואר, דעל כן כתיב 'ועשו', בלשון רבים, כדי לרמז על אנשי כנסת הגדולה שתיקנו עון זה, ושוב לא היה צורך בעבודת היחיד בדבר זה, מה שאין כן שאר הבגדים המרמזים על עבירות שיצר הרע מחטיא את האדם ומוטל על כל אחד ואחד לתקן את אשר עוית בענין זה.

אי נמי יש לומר, ע"פ מה שכתב החיד"א (חומת אנך כח ד), 'אפד' גימטריא 'פה', עיי"ש. נמצא שהאפוד מרמז על תיקון הדיבור, והנה עיקר הדיבור הוא כשאדם מדבר עם זולתו, שהרי אין האדם מדבר לעצמו, וע"כ נאמר 'ועשו' בלשון רבים, ור"ל, שהאדם צריך לתקן את דיבורו שהוא מדבר עם אנשים שלא יהיה בזה חשש לשון הרע ואונאת דברים ושאר איסורים.

ששה משמתם על האבן האחת ואת שמות הששה הנותרים על האבן השנית כתולדותם (כח.ו).

כתולדותם. כסדר שגולו לאותן שמעון לוי יהודה זן ונפתלי על האחת, ועל השניה גד אשר ישכר זבולון יוסף ונתימן וכו' (כ"ט).

'הששה הנותרים' לרמז שאין להתגאות בשום דבר, וכן לא להשפיל עצמו ולהתגאות בענוה זו

הקשה האור החיים הק', מדוע היה צריך לומר 'הנותרים'. ועיין מה שכתב לבאר באריכות גדולה,